

วิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่วัดในประเทศไทย

Evolution of Buddhism from India to Temples in Thailand

พระปลัดเกื้อกุล สุภณนุโท

Phraparad Kiaokul Subhanando

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Degree of Doctor of Education, Buddhist Educational Administration,

Mahachalalongkornrajavidyalaya University. Email: pkk072ok@gmail.com

รศ. ดร.สิน งามประโคน

Assoc.Prof. Dr.Sin Ngamprakhon

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Education, Department of Buddhist Educational Administration,

Mahachalalongkornrajavidyalaya University. Email: surachaihongtrakool@gmail.com

พระสุรชัย สุรชัย, ดร.

Phra Surachai Surajayo, Dr.

ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Education, Department of Buddhist Educational Administration,

Mahachalalongkornrajavidyalaya University. Email: surachai.sur@mcu.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 9 มกราคม 2567

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 10 เมษายน 2567

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 25 เมษายน 2567

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 30 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่วัดในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาจากอินเดียเข้าสู่ประเทศไทย โดยพระโสณะเถระและพระอุตระเถระได้นำพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย มาประดิษฐานในอาณาจักรสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบัน คือ จังหวัดนครปฐมและเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองอยู่ได้จนถึงปัจจุบันได้ก็ด้วยพุทธบริษัททั้ง 4 คือ พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ชีวิตคนไทยผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ทุกหมู่บ้านจะมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจคอยช่วยแนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดงานต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ จึงมีอิทธิพลและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยหลายประการ ด้านอุปนิสัยที่หล่อหลอมให้คนไทยเป็นคนกตัญญูกตเวที มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ด้านศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์รวมสุดยอดศิลปะหลายแขนงทั้งงานแกะสลักไม้ อาหาร การพ้อนรำ พุทธศาสนิกชนจะน้อมนำสิ่งที่ดีที่สุด ประณีตที่สุดไปถวายวัด เกิดการรวมตัวกัน จัดกลุ่มประกวด สรรสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมา วัดไทยจึงเป็นที่รวมของสุดยอดหลายสาขาอาชีพ

คำสำคัญ: วิวัฒนาการ พระพุทธศาสนา ประเทศไทย อินเดีย

Abstract

The objective of this article is to study the development of Buddhism from India into temples in Thailand. The study found that Buddhism from India entered Thailand through both the Phra Sona Thera and Phra Utara, bringing Buddhism into the Suvarnabhumi Kingdom, which is currently Nakhon Pathom and thriving until today with the four Buddhist communities: monks, nuns, male lay followers, and female lay followers. Thai people's lives are intertwined with Buddhism. Every village has monks as the spiritual center, guiding and providing solutions to various problems. Temples serve as focal points for organizing various events in social, cultural, and religious aspects. Buddhism is the national religion of Thailand and serves as the spiritual center for Buddhists, influencing various aspects of Thai life. Thai people's characteristics are molded to be respectful, humble, and culturally rich. Temples are centers of excellence in various fields such as wood carving, cuisine, and traditional dances, where the best and most exquisite offerings are made. Collaboration and innovation thrive, leading to the emergence of new innovations. Thai temples are therefore hubs of excellence across multiple professions.

Keywords: Evolution, Buddhism, Thailand, India

1. บทนำ

หลังจากมีการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ที่ประเทศอินเดียใช้เวลา 9 เดือน มีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธานฝ่ายสงฆ์และพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ โดยมีพระสงฆ์ 1,000 รูป ผลของการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ทำให้พระเจ้าอโศกมหาราชสนพระทัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศ รวม 9 สาย จากแนวคิดนี้จะเห็นวิสัยทัศน์ของพระเจ้าอโศกในการพัฒนาพระพุทธศาสนาด้วยการเผยแผ่คำสอนเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับโลกตลอดไปด้วยการนับถือพระพุทธศาสนาและส่งเสริมชาวพุทธอันประกอบด้วย พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาให้อยู่อย่างมีความสุขนอกจากนั้นก็มุ่งพัฒนาพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนมั่นคงสืบต่อมาอย่างมั่นคงจวบจนปัจจุบัน จากความสำคัญของพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่วัดในประเทศไทยเพื่อให้ผู้อ่านเกิดศรัทธาซาบซึ้ง และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาและคุณค่าของพระรัตนตรัย น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนเอง สังคมต่อไป

2. วิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่ประเทศไทย

จุดเริ่มต้นวิวัฒนาการพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย สมณสายที่ 8 คือ พระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้นำพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย มาประดิษฐานในอาณาจักรสุวรรณภูมิ¹ ซึ่งปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุของจีนว่า ทวาราวดี ซึ่งสันนิษฐานว่าได้แก่จังหวัดนครปฐม โดยมีโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นที่ปรากฏคือ พระปฐมเจดีย์ ศิลารูปธรรมจักร² เป็นต้น โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาการของพระพุทธศาสนาแต่ละยุคดังต่อไปนี้ 1. พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย 2. พระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา 3. พระพุทธศาสนาสมัยกรุงธนบุรี 4. พระพุทธศาสนาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

1. สุวรรณภูมิ แปลว่า แผ่นดินทองคำหรือดินแดนทอง

2. กรมการศาสนา, *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 2*, (กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2542).

2.1 พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย

หลังจากพ่อขุนบางกลางหาวและพระสหายของพระองค์ได้ยึดครองเมืองสุโขทัย ได้ขับไล่พวกขอมที่อยู่ในบริเวณตอนกลางและตอนเหนือของประเทศสยามออกไป และได้สถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นปฐมกษัตริย์ของประเทศสยาม ด้านพระพุทธศาสนาในสมัยนั้นมีศาสนาปนกันหลายลัทธิในกายคือ พระพุทธศาสนาแบบมหายาน แบบหินยาน และศาสนาพราหมณ์ พราหมณ์กับมหายานมีมาก่อน ส่วนหินยานหรือเถรวาทมีทีหลัง พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงเคารพนับถือพระพุทธศาสนาแบบหินยาน โบราณสถานที่สำคัญได้แก่ วัดศรีสวายและวัดมหาธาตุกลางเมืองสุโขทัย

พ.ศ. 1820 พ่อขุนรามคำแหง เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ ในตอนแรกพระสงฆ์แบ่งเป็น 2 พวกคือ พระสงฆ์นิกายเดิม (เถรวาท) และพระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์ และในที่สุดได้รวมเข้าเป็นนิกายเดียวกัน ส่วนมหายานก็เลื่อมไปในสมัยนี้ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง “คนสุโขทัยมักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน ...” สุภาษิตสอนราษฎร เช่น พ่อสอนลูก (ภาษิตพระร่วง) “อาสาเจ้าจนตัวตาย อาสานายจนพอแรง ปลูกไม้ตรีอย่ารูปร่าง สร้างกุศลอย่ารู้อยู่ อย่าชูดคนด้วยปาก อย่าถากคนด้วยตา อย่าแผ่เพื่อความผิด อย่าผูกมิตรคนจร อย่ารักเหากว่าหัว อย่ารักลมกว่าน้ำ อย่ารักถ้ำกว่าเรือน อย่ารักเดือนกว่าตะวัน”

ศิลปะที่สำคัญสมัยนี้คือ ได้นำพุทธลีลา ซึ่งสร้างในสมัยลังกาขึ้นมาจากนครศรีธรรมราชไว้ ณ สุโขทัย พระเจ้าลิไทขึ้นครองราชย์ และเป็นกษัตริย์องค์แรกของไทยที่ทรงผนวชในขณะเสวยราชย์ ณ วัดอรัญญิก (วัดป่ามะม่วง) ได้นิพนธ์หนังสือเตภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง การปกครองพระสงฆ์มี 2 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายขวา ได้แก่ คณะคามวาสี คือ ฝ่ายคณธูระ (ปริยัติ)
2. ฝ่ายซ้าย ได้แก่ คณะอรัญญวาสี คือ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (ปฏิบัติ)

พระพุทธรูปที่สำคัญคือ หล่อชุด พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา (ข้อสังเกต ช่างทำนั้วพระหัตถ์ พระบาทเสมอกัน ผิดกับพระสุโขทัยยุคก่อนที่นั้วพระหัตถ์พระบาทไม่เสมอกัน)

2.2 พระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา

พระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนมากมุ่งแต่เรื่องการบุญการกุศล บำรุงสงฆ์ สร้างวัด ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ พิธีกรรม งานฉลอง เป็นต้น ซึ่งพอกกล่าวได้โดยย่อดังนี้

1) สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991–2031) พระพุทธศาสนารุ่งเรืองกว่ารัชกาลใด ๆ ในสมัยอยุธยา พระองค์ครองราชย์นานถึง 40 ปี³ ด้านศิลปะและโบราณสถาน ถวายวังให้เป็นวัด ชื่อ พุทธาวาส (ไม่มีพระสงฆ์) สร้างวัดจุฬามณีที่พิษณุโลก และทรงผนวชที่วัดนี้ การบูรณะวัด เช่น พระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก และสถาปนาพระศรีสรรเพชญ์

2) สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีการบวชเรียน เพราะพระองค์จะทรงรับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์เป็นอย่างดี และมักจะมีคนหลบเลี่ยงราชการบ้านเมืองไปบวชกันมาก โดยผู้ปลอมบวชจะถูกบังคับให้ลาสิกขาบทและมีเหตุการณ์ตอนพระเพทราชาและขุนหลวงสรศักดิ์เตรียมจะยึดอำนาจ พระองค์ได้โปรดให้ใช้พระราชวังเป็นวิสุทฐคามสีมา เพื่อประกอบพิธีอุปสมบท ช่วยชีวิตข้าราชการให้พ้นภัย มีการติดต่อกับชาวยุโรป และได้ทรงอุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ เช่น โปรดให้สร้างวัดเซนตโยเซฟและวัดเซนตอลโล ที่ลพบุรี และมีสัมพันธไมตรีพิเศษกับพระเจ้าหลุยส์ แห่งฝรั่งเศส

3) สมัยพระอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275–2301) สมัยนี้ผู้ที่จะเป็นขุนนางมีสถาบรรดาศักดิ์ต้องเป็นผู้ได้บวชแล้วจึงจะทรงตั้ง ด้วยเหตุนี้เจ้านายในพระราชวังก็ทรงบวชทุกพระองค์ รัชกาลนี้มีวรรณคดีทางพระพุทธศาสนา เช่น พระมกลีคำหลวง เป็นต้น ตอนปลายรัชกาลประชาชนมีความเชื่อหมกมุ่นในไสยกลางและไสยศาสตร์มาก และต่อมากกรุงศรีอยุธยาก็ตีเสียแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. 2310

2.3 พระพุทธศาสนาสมัยกรุงธนบุรี

หลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 พระพุทธศาสนาสถานถูกเผา ได้แก่ วัด พระพุทธรูป พระไตรปิฎก อันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

3. สิริวัฒน์ คำวนสา, *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงค์การพิมพ์, 2542).

ได้รับความเสียหายอย่างมาก เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินได้ครองราชย์ ได้ย้ายเมืองราชธานีมาตั้ง ณ เมืองธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินได้โปรดให้ดำเนินการปรับปรุงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทันทีในปีพ.ศ. 2311 ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) จัดระเบียบสังฆมณฑล ทรงจัดประชุมพระเถระทั้งหลายที่มีอยู่ในราชอาณาจักร ณ วัด บางหัวใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) เพื่อทรงเลือกพระเถระผู้ทรงคุณธรรมมีอายุพรรษามาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

2) ทรงสร้างพระอุโบสถ พระวิหาร และเสนาสนะ กุฏิสงฆ์ รวมหลายพระอารามรวมจำนวนมากกว่า 200 หลัง

3) วัดที่สำคัญในสมัยพระองค์ ได้แก่ วัดอินทาราม (วัดใต้) หรือวัดบางยี่เรือ ถือเป็นวัดประจำพระองค์ และวัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) ทรงสนพระทัยในการบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งเมื่อ พ.ศ. 2322 กองทัพไทยได้อันเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองเวียงจันทน์นำมาประดิษฐานไว้ ณ วัดอรุณราชวรารามและไม่มีพระสงฆ์อยู่เนื่องจากอยู่เขตพระราชฐานในสมัยกรุงธนบุรี

4) ทรงรวบรวมพระไตรปิฎก

5) ชำระพระอลัชชี ทรงเห็นพระสงฆ์ประพฤตินอกธรรมวินัย ทรงปราบพระฝางที่ชุมนุมลูกน้องทั้งพระและคฤหัสถ์ก่อตั้งเป็นก๊กขึ้น โดยให้ดำน้ำ ถ้าขณะแต่งตั้งเป็นพระอธิการต่อไป ถ้าแพ้ให้ลาสิก ทอนปลายรัชกาล พระองค์ทรงสนพระทัยในการบำเพ็ญกรรมฐานมาก ในปี พ.ศ. 2325 มีเรื่องว่าทรงมีสติพินเพื่อน และเกิดเหตุวุ่นวายในเมือง จนสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ต้องมาระงับเรื่อง พระองค์ถูกสำเร็จโทษเป็นอันสิ้นแผ่นดิน

2.4 พระพุทธศาสนาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยต่อกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ เป็นองค์อุปถัมภ์ตลอดมา และพุทธศาสนิกชนก็อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งขอสรุปเหตุการณ์พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์⁴ ดังนี้

4. พระธรรมโกศาจารย์, “พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน”, *เอกสารปาฐกถา*, (โคลัมโบ: ประเทศศรีลังกา, 2547).

รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2325-2352 ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยย่อดังนี้ (27 ปี)

1) สร้างวัด: วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) และวัดสุทัศน์เทพวราราม (สร้างเสร็จในรัชกาลที่ 3) วัดที่ทรงปฏิสังขรณ์ ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธาราม) และทรงให้สมเด็จพระราชาอนุชา สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ปฏิสังขรณ์วัดสลัก หรือวัดนิพพานารามและเปลี่ยนเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ ตอนปลายรัชกาลที่ 1 เรียกชื่อ วัดมหาธาตุ

2) ทรงทำสังคายนาตั้งคณะกรรมการชำระพระไตรปิฎก ณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ (วัดมหาธาตุในปัจจุบัน) เพื่อแจกจ่ายไปตามอารามต่าง ๆ โดยเป็นอักขระขอมทั้งหมด มี 35 คัมภีร์

3) ส่งเสริมการบวชเรียน ทั้งการศึกษาทางคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ

รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จครองราชย์ พ.ศ. 2352-2367 ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยย่อดังนี้ (15 ปี)

1) ทรงฟื้นฟูประเพณีวันวิสาขบูชาจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่อมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไป

2) สังคายนาสวดมนต์ ในรัชกาลนี้มีโรคระบาดคือ อหิวาตกโรค มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก พระเจ้าอยู่หัวทรงให้มพิธิบำเพ็ญกุศลหลายอย่างเพื่อเป็นสิริมงคลและกำลังใจแก่ราษฎร

3) การสร้างพระไตรปิฎกและส่งเสริมพระพุทธศาสนา

4) วัดที่ทรงปฏิสังขรณ์ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) และวัดสุทัศน์เทพวราราม และวัดอื่น ๆ

รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2367-2394 ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยย่อดังนี้ (27 ปี)

1) ทรงสร้างพระพุทธรูปเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นพระฉลองพระองค์ และโปรดหล่อพระประธาน 4 วัดคือ วัดราชโอรส วัดสุทัศน์ฯ วัดราชนันทดา และวัดเฉลิมพระเกียรติ และสร้างพระพุทธรูปใหญ่พิเศษ 2 องค์ คือ พระพุทธรูปไตรรัตนนายก (หลวงพ่อโต) วัดกัลยาณมิตร ธนบุรี และพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอน) วัดพระเชตุพนฯ

2) ทรงโปรดให้จาริกวิชาการแพทย์โบราณ ตำราหมอนวด กวีนิพนธ์ต่าง ๆ ไว้ที่วัดพระเชตุพนฯ ให้ประชาชนได้ศึกษา และวัดพระเชตุพนฯ นี้จัดเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของเมืองไทย

3) ชำระพระไตรปิฎก โดยมีการแสวงหาพระไตรปิฎกฉบับประเทศอื่นมาเพิ่มเติม เพื่อให้สอบทานกับฉบับที่มีอยู่แล้ว

4) กำหนดธรรมยุติกนิกายในรัชกาลพระองค์ โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งกำลังผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิราช)

รัชกาลที่ 3 เป็นยุคของการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ อย่างมโหฬารที่สุดไม่มียุคใดเสมอเหมือน จนมีคำพังเพยว่า “ถ้าใครใจบุญสร้างวัดวาอารามก็เป็นคนโปรด”

รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2394–2411 ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยย่อ ดังนี้ (17 ปี)

1) ทรงสร้างปูชนียสถานที่สำคัญคือ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พระเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศ เป็นต้น

2) กำหนดประเพณีมาฆบูชา (วันเพ็ญเดือน 3) สำคัญวันมาฆบูชาคือ พระอรหันต์จำนวน 1,250 รูปมาประชุมโดยมิได้นัดหมาย ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์

3) ปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่ง เช่น วัดบรมนิวาส วัดโสมมณีสถิตวิหาร วัดปทุมวนาราม วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม (ถือเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 4) และวัดมกุฏกษัตริยาราม

รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2411–2453 ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยย่อ ดังนี้ (42 ปี)

1) โปรดให้วัดเป็นโรงเรียนให้พระสงฆ์สอนหนังสือแก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด

2) ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งแรกของไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาชั้นสูงและมหาจุฬาราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร

3) การชำระพระไตรปิฎก และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งแรก ฉบับทองทิพย์

4) เสด็จทรงผนวชเป็นเวลา 15 วัน

5) ทรงสถาปนาวัดได้แก่ วัดราชบพิศ (วัดประจำรัชกาลที่ 5/รัชกาลที่ 7) วัด

เบญจมาพิตร (วัดแหลม) หรือวัดไทรทอง วัดเทพศิรินทราวาส ฯลฯ

รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2453–2468 ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยย่อ ดังนี้ (15 ปี)

1) พระราชทานหนังสือธรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเช่น เทศนาเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร

2) ประเพณีการสร้างวัดประจำรัชกาลให้ทรงยกเลิกเปลี่ยนมาสร้างโรงเรียนขึ้นแทน มีโรงเรียนมหาดเล็กหลวง (โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย)

3) ทรงบูรณวัดต่าง ๆ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนฯ วัดบวรนิเวศ วัดมหาธาตุ เป็นต้น

4) ทรงประกาศ พ.ร.บ. เกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2448 ว่า บรรดาชายที่มีร่างกายสมบูรณ์จะต้องเป็นทหารรับใช้ชาติ ยกเว้นพระภิกษุสามเณรเท่านั้น

รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2468–2477 ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สรุปโดยย่อคือ (9 ปี)

1) ตรวจสอบชำระต้นฉบับพระไตรปิฎกพิมพ์ใหม่จนครบ 45 เล่ม เรียกพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ มีตราช้างอักษรไทย

2) การประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็ก เพื่อพิมพ์แจกวันวิสาขบูชา หนังสือเล่มเล็กคือ สาสนคุณ ของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิสกุล

3) การเพิ่มหลักสูตรจริยศึกษาในโรงเรียน

4) บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและวัดพระพุทธบาทสระบุรี วัดสุวรรณดาราม พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ

รัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2477–2489 มีพระชนมายุเพียง 9 พรรษา เหตุการณ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับรัชกาลปัจจุบัน สืบต่อจากรัชกาลที่ 7 (12 ปี)

รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จออกผนวช พ.ศ. 2499 ณ วัดบวรนิเวศ เป็นเวลา 15 วันและ 9 มิถุนายน 2549 นี้ พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

การส่งเสริมพระพุทธศาสนา

- 1) ทรงนิพนธ์พระมหาชกทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกของประเทศไทย ตั้งอยู่ที่มหาจุฬาร วัตมหาราตุ
- 3) ส่งเสริมการศึกษาสงฆ์มีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 4) การศึกษาปริยัติธรรม ทั้งแผนกนักธรรมและบาลี
- 5) ส่งเสริมการจัดงานประเพณีวันวิสาขบูชาโลก โดยมอบหมายให้อธิการบดี พระธรรมโกศาจารย์ มหาจุฬาร วัต เป็นประธานจัดงานประชุมผู้นำพระพุทธศาสนาทั่วโลก ฯลฯ ซึ่งในปี พ.ศ. 2551 ประชุมวิสาขบูชาโลกที่ประเทศเวียดนาม⁵

จะเห็นได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาจึงได้นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ชีวิตคนไทยผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าทุกหมู่บ้านจะมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจคอยช่วยแนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดงานต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและอื่น ๆ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธทุกคน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ จึงมีอิทธิพลและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยหลายประการ⁶

ด้านอุปนิสัย หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาทำให้คนไทยมีอุปนิสัย เช่น ความกตัญญูกตเวที เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ อ่อนน้อมถ่อมตน ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนได้รับการอบรมสั่งสอนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ด้านสังคม วัดเป็นศูนย์รวมของการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็งานเทศกาลต่าง ๆ มักจะจัดที่วัด ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้รับความสนุกสนาน ได้พักผ่อนหย่อนใจ วัดยังเป็นศูนย์รวมความสามัคคี เป็นสมบัติส่วนรวมที่ประชาชน

5. สิริวัฒน์ คำวันสา, *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, 2542)

6. พระครูสิทธิธรรมารณ, “การศึกษาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21”, *วารสารมหาจุฬานาคเรศธรรม*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2563), 442.

จะมาพบปะสังสรรค์และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ด้านการศึกษา ในสมัยโบราณ ชาวบ้านมักจะพาลูกหลานไปฝากไว้กับพระสงฆ์ที่วัด เพื่อให้เรียนหนังสือ และได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วัดจึงเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน และในปัจจุบันได้มีการจัดสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด หรืออาศัยที่ดินของวัดปลูกสร้างโรงเรียนอีกด้วย

ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของไทยส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการทอดกฐิน การอุปสมบท การทำบุญเลี้ยงพระ และบางประเพณีก็นำพระพุทธศาสนาเข้าไปผสมผสาน เช่น งานแต่งงาน งานสงกรานต์ งานศพ เป็นต้น ตลอดจนวัฒนธรรมการกราบไหว้ ที่คนไทยได้สืบทอดกันมาจนเป็นวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ⁷

3. บทสรุป

การวิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่วัดในประเทศไทยนั้นมีความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองอยู่ได้จนถึงปัจจุบันได้ก็ด้วยการได้รับความอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ไทยตามลำดับโดยที่พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะในพุทธบริษัททั้ง 4 คือ พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา ได้ช่วยกันส่งเสริม เผยแพร่ ปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา และนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในประเทศไทยนั้นทรงมีพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ทรงให้ความอุปถัมภ์ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและทรงเป็นพุทธมามกะ นับถือพระพุทธศาสนาตลอดทุกพระองค์ และคณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา น้อมนำเอาพระธรรมวินัยมาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องด้วยสติปัญญา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เป็นสถานศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ผลิตพระสงฆ์และฆราวาสให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นคนมีศีล สมาธิและปัญญา เป็นธรรมทายาทที่ดีได้อย่างมั่นคงให้เป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกหัดปฏิบัติที่ดี

7. ทีมงานทรูปลูกปัญญา, *ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา*, ออนไลน์, <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/3320>. [16 สิงหาคม 2564].

รายการอ้างอิง

- กรมการศาสนา. *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 2*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- ทีมงานทรูปลูกปัญญา. *ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา*. ออนไลน์. <https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/3320>. [16 สิงหาคม 2564].
- พระครูสิทธิธรรมารักษ์. “การศึกษาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21”. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2563). 440–451.
- พระธรรมโกศาจารย์. “พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน”. *เอกสารปาฐกถา*. โคลัมโบ: ประเทศศรีลังกา, 2547.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, 2542.